

JANO BUŁHAKO VILNIAUS FOTOGRAFINIAI VAIZDAI TARPUKARIO VILNIAUS PAVELDOSAUGOS KONTEKSTE

Viktorija Kuriene

VILNIAUS UNIVERSITETO ISTORIJOS FAKULTETO
ISTORIJOS TEORIJOS IR KULTŪROS ISTORIJOS KATEDRA
Universiteto g. 7, LT-01131 Vilnius
viktorija.kuriene@if.vu.lt

Nuo XX a. 2 deš. iki Antrojo pasaulinio karo Vilnius turėjo vieną dominuojantį fotografą – Janą Bułhaką (1876–1950), kuris, be to, buvo vienas iš nedidelio Vilniaus paveldosaugos ekspertų rato. Darbe siekiama atskleisti, kaip Bułhako kūrybos principai, grįsti piktorializmo ir tautinės fotografijos idėjomis, jo Vilniaus fotografiniai vaizdai koreliavo su tarpukario lenkiškąja Vilniaus paveldosauga.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Janas Bułhakas, fotografija, paveldosauga, tarpukaris, Vilnius.

Apie fotografijos ir paveldo tarpusavio ryšį galime kalbėti iš įvairių perspektyvų: istorinių, sociokultūrinių ar teorinių. Pirmiausia fotografija ir paveldo apsauga radosi XIX a. kaip sąlyginai negausios, aukštesnio socialinio statuso žmonių grupės veiklos, tokios išliko ir tarpukariu¹. Antra, abu procesai glaudžiai susiję su laiku ir atmintimi: paveldosaugoje siekiama išsaugoti vieną ar kitą praeities objektą/reiškinį tam, kad ateityje jis nebūtų pamirštas, taip pat kaip fotografuojant

objekto/reiškinio vaizdas fiksuojamas tam, kad išliktų ateičiai. Trečia, fotografijos ir paveldo apsaugos veiksmai grįsti atranka: paveldosaugoje atrenkami tam tikri objektai/įvykiai, kuriuos siekiama išsaugoti, minėti taip pat kaip fotografuojant pasirenkamas norimas užfiksuoti vaizdas bei būdas pavaizduoti. Ketvirta, nuo pat šių reiškinių atsiradimo tiek fotografija veikia paveldosaugos procesuose, tiek paveldas – fotografijoje. Paveldosaugoje fotografija naudojama dokumentuoti paveldo objektus, tyrimus bei jų sklaidai. Lygiai taip pat fotografijų objektu dažnai tampa paveldo objektai. Tokiu būdu objektai įamžinami pratęsiant jų gyvenimą/atminimą/vaizdinį fotografijoje; tokiu būdu formuojama ir sklaidžiama paveldo samprata, objektyvą nukreipiant (vėliau ir publikuojant) tik į tam tikrus

¹ Tiesa, fotografijos elitiškumas gana trumpalaikis. Iš pradžių ji nenoriai pripažinta menu (laikyta amatu), tik XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje su piktorializmo estetika įsitvirtino jos vieta tarp menų. Tuo pat metu, paprastėjant ir pingant fotografavimo technikai, ji darėsi prieinama vis platesniam žmonių ratui.

- Szymanowicz Maciej, „O Bułhaku, Ruszczycu i Wilnie“, in: *Format: Pismo artystyczne*, Nr. 37, p. 83–85.
- Szymanowicz Maciej, „Pomiędzy fotografią a malarstwem: O współpracy Jana Bułhaka z Ferdynandem Ruszczycem“, in: *Rocznik Historii Sztuki*, 2006, t. 31, p. 115–142.
- Szymanowicz Maciej, „Pomiędzy Wilnem a Czombrowem. Mickiewiczowski ślad w twórczości Jana Bułhaka“, in: *Punkt widzenia – fotografia miasta: X – Krakowska Dekada Fotografii: Materiały posesyjne*, Kraków: Muzeum Historii Fotografii, 2004, p. 59–64.
- Szymanowicz Maciej, „Topografia sukcesu“, in: *Artium Quaestiones*, Poznań, 2006, t. XVII, p. 75–128.
- Szymanowicz Maciej, „Within the Range of Pictorial Photography: On the Theoretical Aspect of the Works of Jan Bułhak“, in: *Jan Bułhak [1876–1950] – fotografik / Pictorial Photographer*, Warszawa: Przedsiębiorstwo Wydawnicze Rzeczpospolita: Muzeum Narodowe, 2006, p. 128–175.
- Szymanowicz Maciej, „W służbie idei: Uwagi o fotografii ojczyźnej“, in: *Sztuki wizualne jako nośniki ideologii*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009, p. 58–86.
- Szymanowicz Maciej, „W stronę nowoczesności. O pewnym epizodzie z historii polskiej fotografii lat 30“, in: *Fotografia*, 2004, Nr. 15, p. 100–106.
- Szmygin Bogusław, *Kształtowanie koncepcji zabytku i doktryny konserwatorskiej w Polsce w XX wieku*, Lublin: Wydaw. Politechniki Lubelskiej, 2000.
- Taylor John, „Pictorialism“, in: *Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography*, ed. John Hannavy, New York, London: Routledge, Taylor and Francis Group, 2008, p. 1126–1131.

THE PHOTOGRAPHIC IMAGES OF VILNIUS BY JAN BUŁHAK IN THE CONTEXT OF INTERWAR HERITAGE PRESERVATION IN VILNIUS

Viktorija Kuriene

SUMMARY

KEYWORDS: Jan Bułhak, photography, heritage preservation, interwar period, Vilnius.

The close relation between photography and heritage is excellently illustrated by the work and activity of Jan Bułhak. From the 1910s, he was the chief photographer of Vilnius, and in the interwar period he was one of the few experts in heritage preservation. As a creator of photographic art and pictorialist, Bułhak did not seek an objective representation of reality in his photographs. On the contrary, he aimed to create images of lasting artistic value, which depended on the motif and composition of the photograph. He considered photographic art national, and thought that the motif, topic and content of the images had to be Polish. Motifs of nature and landscape were best suited to express the Polish character, and these topics were regarded as having lasting artistic value, which was permanent, stable and unchanging. In the album under discussion, *Vilnius: Twenty Images from Bułhak's Photographs*, the city is represented as rural and Catholic, as a place that has retained the glory of its past and the beauty of nature and architecture; in this way the city's nobiliary and Polish features were expressed. Heritage preservation in the interwar period also aimed to protect the Polish, Catholic and nobiliary values through material and aesthetically attractive objects. The common aims and values allowed heritage preservation specialists and Bułhak to collaborate in creating the institutionally established vision of the Polish Vilnius.